

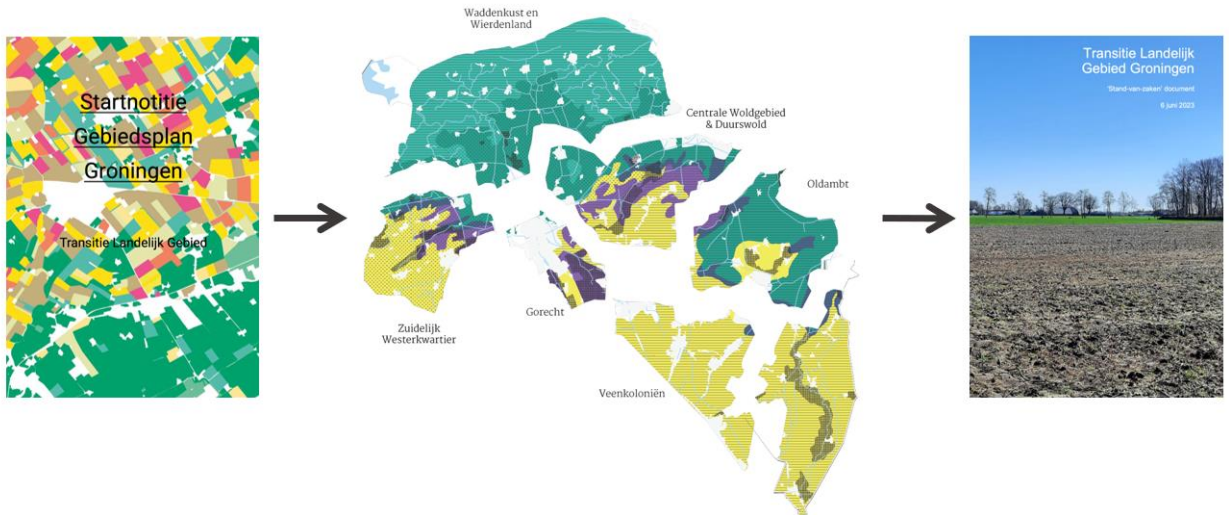
Provinciaal Programma Landelijk Gebied Groningen

Beeldverslag kennissessie deelgebied Centrale Woldgebied en Duurswold 23-11-2023

Waar staan we en waar gaan we naartoe?

WAAR STAAN WE?

HOE GAAN WE VERDER?

- Richting een Gebiedsplan 2.0
 - Afronding voorjaar 2024
- Gebiedsprocessen zijn leidend:
 - Gebieden zijn zo ver als ze zijn, we 'tappen af'
- Voorbereidingsgroep
- Kennissessie en Toekomstsessie
- Inloopbijeenkomsten

Hier zijn we nu!

Het programma van de dag

De dag werd door Sytse Kroes afgetrapt met een opening en toelichting op de kennissessie. Vervolgens werden de lezingen in het ochtendprogramma gehouden, om daarna voor en na de pauze uiteen te gaan voor de gespreksronden.

9:00 – 9:30 uur **Inloop met koffie en thee**

9:30 – 9:45 uur **Opening en toelichting op de kennissessie**

Door Sytse Kroes en Ronnie Vos

9:45 – 10:30 uur **Water- en Bodemsysteem van het gebied**

Marloes Luitwieler neemt ons middels een presentatie mee in het gebied: wat is water en bodemsturend? Hoe werkt het watersysteem? Hoe ziet de bodem eruit? Wat betekent dit voor het gebied?

10:30 – 10:45 uur **Pauze**

10:45 – 15:15 uur **Carrousel Bodem, Water, Natuur en Landbouw**

Tijdens de 'carrousel' gaan we in vier groepen uiteen en worden we aan vier tafels meegenomen in de thema's bodem, water, natuur en landbouw. Iedereen komt bij elke tafel langs en maakt deel uit van een groep met gelijke diversiteit aan achtergronden. Tussendoor staat een lunch voor ons klaar.

15:15 – 16:00 uur **Beschouwingen door gespreksleiders**

De gespreksleiders van de vier tafels geven een beschouwing van de besproken onderwerpen. Wat valt op? Wat komt telkens terug? Wat is een rode draad? Waar moeten we mee aan de slag? En, wat vraagt verdieping?

16:00 – 16:15 uur **Afsluiting**

Door Sytse Kroes en Ronnie Vos

Presentatie 1 bodem- en watersysteem

Marloes Luitwieler van provincie Groningen heeft de zaal meegenomen in hoe het bodem- en watersysteem van deelgebied Centrale Woldgebied en Duurswold eruit ziet en waar de opgaven liggen.

Water en bodemsturend: urgent

- Veranderend klimaat: omgaan met extremen
- Bodem: bodemdaling, veenoxidatie, bodembedekking, bodemverdichting, etc.
- EU-richtlijnen: waterkwaliteit, stikstof, klimaatdoelen, bodem
- Opgaven: landbouwtransitie, biodiversiteit, woningbouw, energietransitie, sociaal economisch etc. voor lange termijn
- Grenzen aan de technische maakbaarheid van Nederland

Bodemsysteem Centrale Woldgebied en Duurswold

- Diverse bodemopbouw
- Centrale Woldgebied: geen veen meer door ontginning
- Laagste deel van Groningen: 2-3 m onder NAP
- Bodemdaling door gaswinning en veenoxidatie
- Verzilting door droogte en zeespiegelstijging

Watersysteem Centrale Woldgebied en Duurswold

- Gereguleerd watersysteem
- Water afvoeren in natte perioden
- Water aanvoeren in droge perioden
- Peil volgt functie
- Waterafvoer naar Waddenzee niet altijd mogelijk
- Waterbergingen ingericht n.a.v. studie 'Droge Voeten 2050'
- Om een toekomstbestendig systeem te hebben en houden moet gekeken worden naar de nieuwe klimaatscenario's

Problemen

- *Klimaatverandering*: hogere temperaturen, meer zonuren, verdamping neemt toe en komt eerder op gang, meer neerslag in de winter, extremen worden heftiger
- *Veen(oxidatie)*: link met klimaat. Warmer = meer oxidatie, droge zomers = meer oxidatie. Oxidatie zorgt voor bodemdaling, CO₂-uitstoot en wateroverlast bij gelijkblijvend peil

Voorstel Rijksbrief: veengebieden

- Grondwaterstand 20 tot 40 cm onder maaiveld
- CO₂, waterkwaliteit, bodemdaling, schade infra en gebouwen
- Gebiedseigen water vasthouden
- Uitdaging: extra wateraanvoer
- Toekomstbestendige landbouw
- Uitwerking provincie in TLG en Novex en uiteindelijk Visie

Status Rijksbrief: Beleidsvoornemen met uitgangspunten en 33 structurerende keuzes

Uitgangspunten

- a. Geen afwenteling ruimtelijk, temporeel, fysisch-chemisch, economisch
- b. In samenhang omgaan met wateroverlast, droogte en de bodem/ondergrond

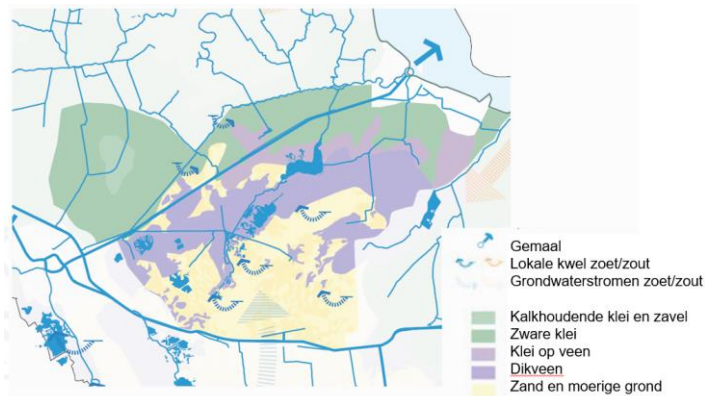
Keuzes o.a.:

- a. Veengebieden: Toebewegen naar grondwaterstand van 20 - 40 cm-nv
- b. Hoge zandgronden: Water vasthouden, bodeminfiltratie bevorderen
- c. Verziltende kustgebieden: geen garantie nieuwe maatregelen om verziltende gebieden te voorzien van zoetwater van elders
- d. Reserveringszone langs de kust t.a.v. toekomstige kustbescherming

1800 - 1950

>1950

Presentatie 2 bodem- en watersysteem

Harriet Bosman van waterschap Hunze en Aa's heeft de zaal meegenomen in hoe het bodem- en watersysteem van deelgebied Centrale Woldgebied en Duurswold eruit ziet en waar de opgaven liggen.

Er speelt een aantal opgaven:

- Waterveiligheid
- Bodemdaling door gaswinning
- Maaiveldddaling
- Waterkwaliteit

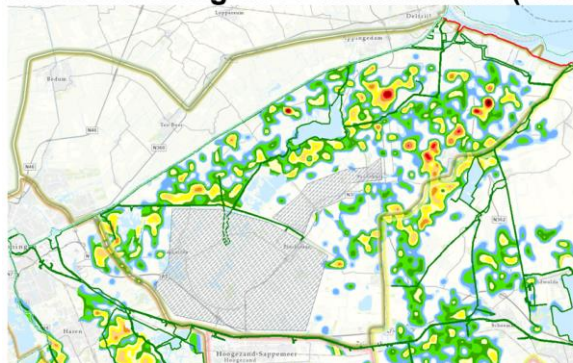

In het Centrale Woldgebied en Duurswold ligt het KRW waterlichaam Damsterdiep-Nieuwediep.

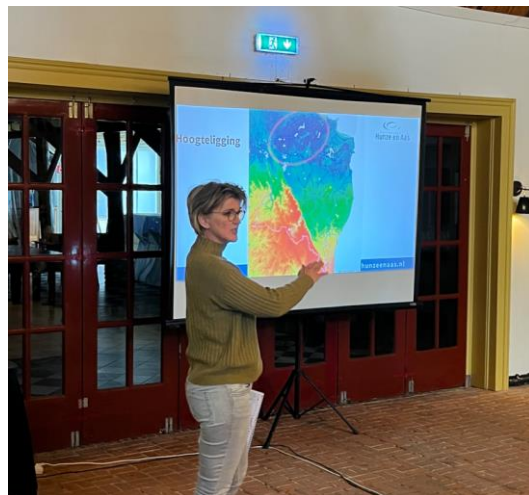
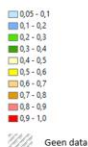
- Dit waterlichaam voldoet aan norm voor stikstof, maar kent te hoge concentraties fosfor en ammonium. Voor de overige fysisch-chemische parameters voldoet het aan de KRW-normen. Er wordt in het waterlichaam teveel arseen, kobalt, seleen, uranium en zilver aangetroffen. Uranium heeft mogelijk een natuurlijke bron.
- Gewasbeschermingsmiddelen zijn verder een algemeen aandachtspunt. De landbouw is de belangrijkste bron voor nutriënten en stoffen in dit water.
- De biologische parameters macrofauna, overige waterflora en vis voldoen niet. Daarom is de aanleg van natuurvriendelijke oevers en schuilplekken voor vis gepland en worden vismigratiekelpunten aangepakt.
- Pleziervaart is op dit waterlichaam ook een factor, vanwege het veroorzaken van golfslag en het lozen van fecaliën.

Maaiveldddaling door Veenoxidatie (2068)

WATERSCHAP
Hunze en Aa's

Met elkaar in gesprek: de carroussel

Tijdens de carroussel werd de groep opgesplitst in vieren. Elke groep behandelde een thema (op basis van het NPLG) en draaide door. Zo heeft iedereen uiteindelijk input kunnen leveren op elk thema. De volgende onderwerpen kwamen aan bod:

▪ **Natuur**

- Instandhoudingsdoelen natuurkwaliteit
- Groenblauwe dooradering
- Hydrologische doelen

▪ **Water**

- Waterkwantiteit
- Waterkwaliteit (Kaderrichtlijn water)
- grondwater

▪ **Bodem**

- Veenoxidatie
- Maaiveld- en bodemdaling
- Koolstof vastleggen in landbouwgrond

▪ **Landbouw**

- bodemkwaliteit
- Derogatie
- Stikstof
- Methaanopgave
- verdienenmodel

Met elkaar in gesprek

Bodem (deel 1)

Bodemtype

Veen

- Waterinfiltratiesystemen (kunnen) helpen om de grondwaterstand in veengebieden te verhogen. Denk hierbij aan onderwater- of drukdrainage. Vanuit het gebied wordt de opmerking geplaatst dat het belangrijk is dat de drainagebuizen gevuld blijven met water. Immers, wanneer er door lege drainagebuizen komt zuurstof juist makkelijker in aanraking met het veen.
- Voordat je op lokaal niveau maatregelen neemt, moet er meer kennis zijn van de lokale bodemsamenstelling en veen-/kleidikte. De landelijke kaarten geven de bodem weer op een hoog abstractieniveau, terwijl we juist op lokaal niveau grote verschillen zien. Dit wordt door de deelnemers vanuit het gebied beaamt.
- De dikte van de veenbodem verschilt sterk; er is geen representatieve gemiddelde dikte te geven. Dus, dat ook niet noemen.

Klei-op-veen

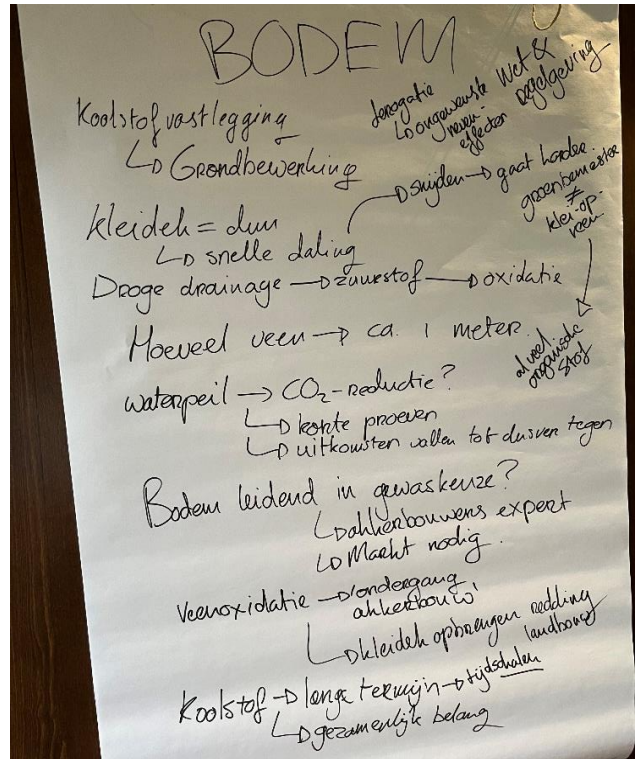
- 'Klei-op-veengronden' worden door de boeren het meest herkend. Vrijwel overal zit een kleilaag op. Wanneer is iets een veengrond en wanneer een klei-op-veengrond? Als de kleilaag boven het veen dunner is dan 40 cm is het een veengrond.
- Veengronden, met een kleidek dunner dan 40 cm, behoren tot de klassieke veenweide, mits deze in de kustvlakte liggen, er wateraanvoer mogelijk is en gebruikt worden voor agrarisch grasland.
- Maaiveldddaling in het klei-op-veengebied wordt herkend: des te dunner het kleidek, des te groter de veenoxidatie.
- Is het opbrengen van klei ook een mogelijke oplossing? Ja, daar wordt mee geëxperimenteerd. O.a. in het project VLOED in het gebied. Een waarschuwing daarbij, vanuit het gebied, is: pas op dat de kleilaag niet te dik en daarmee te zwaar wordt, want dan daalt het maaiveld alsnog.

Klei

- Veel aandacht in het Centrale Woldgebied en Duurswold gaat uit naar het veengebied. Echter, ten noorden van het Eemskanaal en rondom Bedum zit een stevig kleigebied. Het gebied roept op om ook voor dat gebied een toekomstperspectief te bieden: wat moet daar gebeuren?

Maaiveldddaling

- Maaiveldddaling ontstaat door veenoxidatie in de toplaag: het maaiveld klinkt in.

- Zoals gezegd, wordt maaiveldddaling in het gebied met name herkend in de veengronden met geen of een beperkte kleilaag: 'als ik de ene kuil gevuld heb, zit er binnen de kortste keren weer een naast.' Kortom, op lokale schaal is de maaiveldddaling goed zichtbaar. Dat klopt met de grillige bodemsamenstelling in het gebied. Als het kleidek dikker wordt, wordt het veen beter 'beschermd' tegen zuurstof. De ervaring van de grondgebruikers is dat veenoxidatie naar gelang de veendikte af- of toeneemt.

CO₂-emissie

- Bij veenoxidatie komt CO₂ vrij. Daarom zijn er in het klimaatakkoord afspraken gemaakt over een reductiedoelstelling voor 2030. Voor de Nederlandse veenweiden is een reductiedoelstelling van 1 Mton CO₂-equivalenten. Op basis van areaal en volume van het veen, is een verdeling gemaakt tussen de veenweideprovincies. Voor Groningen geldt een opgave van 0,06 tot 0,08 Mton CO₂-equivalenten.
- Onderzoeken naar het remmen van veenoxidatie en broeikasgasemissies zijn in volle gang. De eerste resultaten vallen her en der tegen. Belangrijk: deze proeven hebben momenteel nog een korte doorlooptijd. De proeven verdienen meer tijd om tot betere en betrouwbaare resultaten te komen.

Met elkaar in gesprek

Bodem (deel 2)

Waterbeheer

- Er valt nog veel winst te behalen in het huidige waterbeheer. Volgens de boeren zou er, in deze periode, veel minder water afgevoerd hoeven te worden.
- De boeren willen het liefst zelf sturen in het waterbeheer: 'hoog als het kan, laag als het moet.' Zo kan de boer zijn land op wanneer hij dat moet en kan het water de periode daaromheen hoog blijven.
- Enkele boeren geven aan dat het peil sowieso wel wat omhoog mag. Maar, vanaf een kleinere ontwatering dan 60-80 cm, wordt het spannend. Dan raakt het de gewasopbrengst en beheermogelijkheden.

Koolstofvastlegging

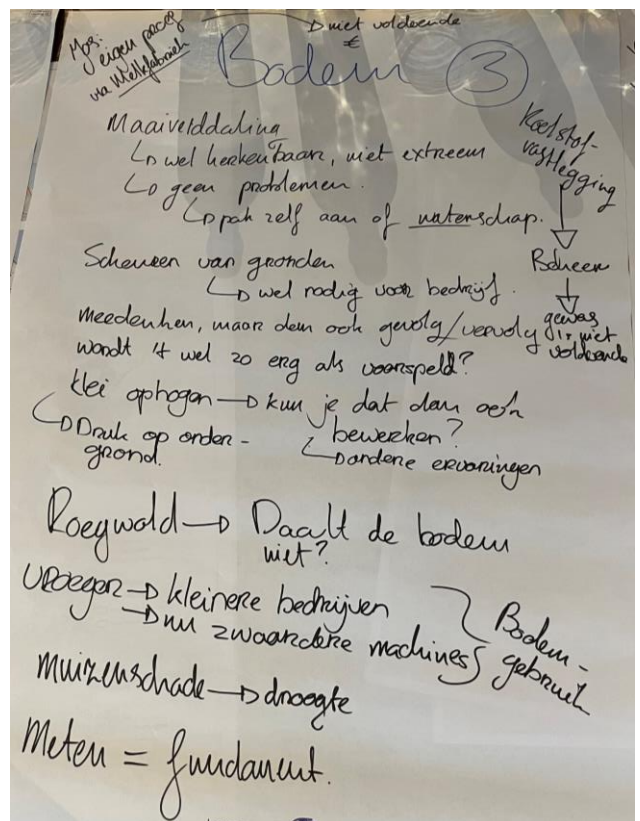
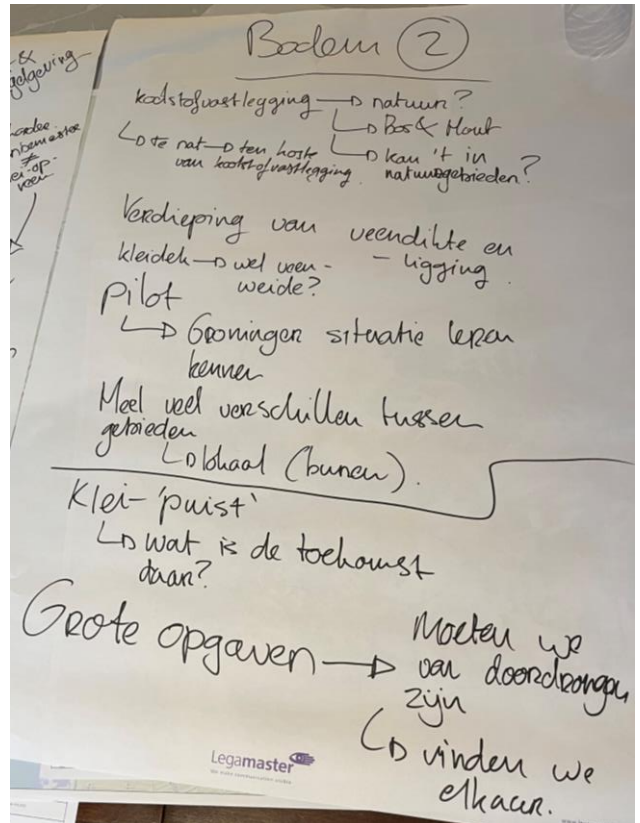
- Kan dit ook in natuurgebieden in plaats van op landbouwgrond?
- Het is te nat, dit gaat ten koste van de koolstofvastlegging
- Koolstofvastlegging door middel van grondbewerking

Algemene opmerkingen

- Boeren gebruiken hun bodem dagelijks. Het zijn bodemexperts. Gebruik die kennis vooral en betrek ze in het beleidsvorming en planprocessen!
- Het woord 'vroeger' valt vaak: vroeger hadden we kleinere bedrijven, vroeger hadden we minder vee, vroeger hadden we lichtere machines. Om het landelijk gebied duurzaam te kunnen blijven gebruiken, moeten we inspiratie halen uit 'vroeger'.
- De opgaven vallen zwaar: 'als ik hiernaar kijk, kan ik 3 nachten niet slapen.' Dat moeten we ons realiseren en dat doen we ook. Probeer elkaar te vinden in de inhoud (bijv. bodemvruchtbaarheid en -vitaliteit) en oplossingsrichtingen. Genoemd wordt bijvoorbeeld dat de akkerbouw in het gebied ook juist baat kan hebben bij veen- en maaiveldbehoud: verder veenoxidatie kan de nekslag zijn voor de sector.

Kennisbehoefte

- Vanuit het gebied is veel behoefte aan kennisvergroting:
 - o Mogelijkheden voor koolstofvastlegging;
 - o Bodemsamenstelling op lokaal niveau en dikte van de veen- en kleilaag;
 - o Praktijkproeven met verhogen van de grondwaterstand: kan dat eigenlijk wel? En, hoe dan?;
 - o Wat is de referentiesituatie?
- Boeren, overheden, TBO's en inwoners vinden elkaar in de praktijk: probeer het uit en onderken gezamenlijk de uitkomsten van proeven en pilots.

Met elkaar in gesprek

Landbouw

Vernietiging van Programmatische Aanpak Stikstof (PAS) door RvS (mei 2019)

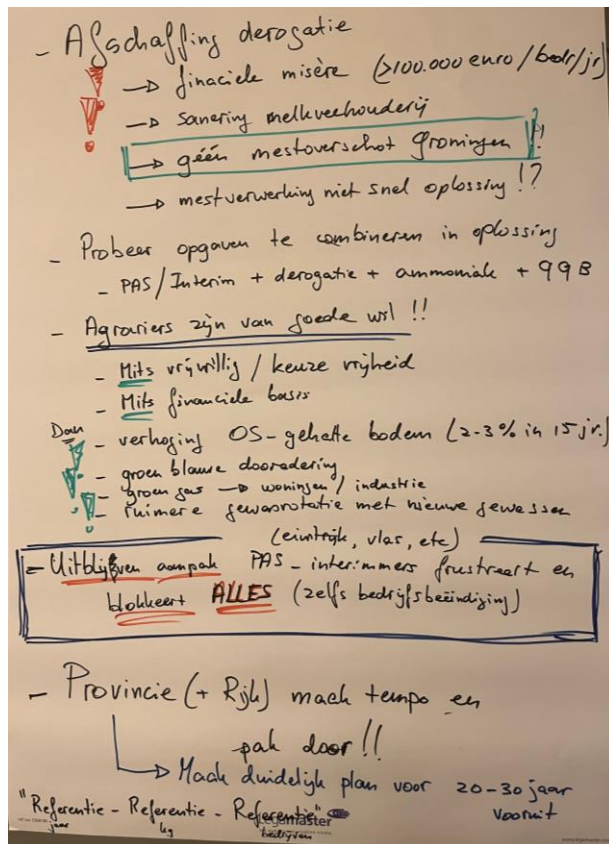
- Sinds de uitspraak van de RvS over de PAS zijn veehouderijbedrijven in onzekerheid.
- Een groot deel van de veehouderijbedrijven heeft een melding gedaan obv de PAS óf de wet Milieubeheer, óf vallen onder de Interimwet óf hebben een Nb-wetvergunning die ter discussie staat.
- Deze bedrijven weten niet waar zij aan toe zijn en daarmee is hun toekomst onzeker.
- De economische waarde van deze bedrijven is daardoor niet bekend; herfinanciering, overdracht van het bedrijf aan opvolger of 'buurman' en bedrijfsbeëindiging worden daardoor bemoeilijkt.

Beperking van de mestplaatsingsruimte

- Het niet verlengen van de derogatie en het instellen van de bufferstroken beperkt de ruimte voor dierlijke mest aanzienlijk.
- Daarnaast zijn 5 december 2023 ook in Groningen met nutriënten vervuilde gebieden aangewezen.
- Dit alles heeft grote economische impact op (melk)veehouderijbedrijven; extra kostenpost tot meer dan 100.000 euro per bedrijf per jaar.
- Een aanzienlijke sanering van de melkveehouderij wordt voorzien.
- Verwerken van dierlijke mest tot groene kunstmest (Renure) is een oplossing, maar komt te laat. De daarvoor benodigde stappen (EU besluitvorming, vertaling NLse wetgeving, vergunningverlening, financiering en realisatie cq bouw installaties) vergen jaren, terwijl derogatie in 2026 is afgebouwd.

Combineren van opgaven en ontwikkelingen

- Krimp van de melkveehouderij is te combineren met adequate vergunningen voor de voortgaande veehouderijbedrijven, met substantiele bijdragen aan de doelen mbt ammoniak/stikstof en broeikasgassen, en met een meer grondgebonden melkveehouderij en extensievere akker- en tuinbouw.

Oplossingsrichtingen

- Verhoging organische stofgehalte (gesproken werd over 2 tot 3% in 15 jaar).
- Groenblauwe dooradering ingepast in agrarische bedrijfsvoering.
- Ruimere gewasrotatie met bijv. eiwitgewassen en vlas is goed voor iedereen.
- Landbouw kan met mestvergistings en anderszins veel groen gas maken voor woningen en industrie.

Algemene opmerkingen

- Er missen referenties voor de opgaven, zowel jaartallen, in hoeveelheden als type bedrijven.
- Oproep aan de provincie en het Rijk: "Maak tempo, pak door en kom met een duidelijk plan voor de komende 20 tot 30 jaar. Dat biedt duidelijkheid.
- Agrariërs zijn van goede wil. Laat overheden keuzevrijheid bieden en adequate financiële vergoedingen voor maatschappelijke opgaven

Met elkaar in gesprek

Water

WATER KWANT

Focus op afvoer van water

Zomerput in het winterpeil in het gebied

Waterbehoefte neemt toe in de zomer

Hypothetisch: als water niet weggepompt dan geneg eigen water

Lommer aanvoer van water

Hoe hoger hoe droger? Sidelingen

Water vasthouden in hogere gelegen stukken

Hele droge zomer 300mm te kort aan zacht water

In oosten pof met dauwries ook voor dat gebied?

Is er ook een busweg?

Deel veldt bereikt peil

Vernat de polder sneller als effect dat we pail veld bevoemen verhasen?

Order chik van andere belangen van dat gebeuren

Hoe kan het dat?

Waldmeer bij meerstad wordt nog groter

Berging vs buffering

Buffering in de polder

Uit daging behoefte water aanvoer

Te veel wegpompen

Rijn de peil-gebieden te groot?

Reactiesnelheid pompen in zomer

Zeespiegelstijging

Tot hoe lang kunnen we nog spuien?

Beveerbeheerplan

Legamaster

Waterkwaliteit

Stand waterkwaliteit

Bij grote regenval en niet gemest -> afspoeling naar sloot

Hoe weet ik als boer of mijn water schoon is?

Houden jullie rekening met riooloverschot?

Daling fosfor ingezet

Fosfor zit van nature in de klei-grond

GLB bufferstroken (3 m) voldoende effectief?

Uitspoeling van mest gaat via perceel

Wolke stoffen treffen we aan die niet in KRW zit aan

Medicijnen is nog een afrekenbare stof in de KRW

Kobalt en Selenium in combinatie met stikstof komt uit kunstmest

Waar meet je de waterkwaliteit?

Monitoring elke maand op dezelfde stoffen

Je kan de bron achterhalen door vast te meten en te analyseren

Teng tien in resultaten vld maatregelen zoals bijv. albuarranden est -> teruglopping ontbrekt

Andere wijze van bemesten -> betere benutting stikstof

Stikstof nog opgave

Ammonium is onderdeel van stikstof in hele gebied te hoog

Brn stikstof

Maatregel stikstof op het land effectiever dan in het water

Permanent land-ghaand

Proep om zelf aan te geven wat dat gebied nodig heeft

Hoe goed is het systeem te meten en te analyseren

Wat betekent een dalende stand vld?

4. Laat vld zomer effect op kwaliteit water?

Wat betekent een dalende stand vld?

Stikstof nog opgave

Maatregel stikstof op het land effectiever dan in het water

Permanent land-ghaand

Proep om zelf aan te geven wat dat gebied nodig heeft

Hoe goed is het systeem te meten en te analyseren

Waterkwantiteit

- Vijf verschillende watersystemen (Electraboezem, Fivelgoeboezem, Eemskanaal, Duurswold en Oldambt).
- De groepen herkennen de grotere behoefte aan zoetwater. Vooral in het voorjaar en de zomer. Daar ging gesprek met name over.
- Wat is het verschil tussen buffering en berging? Buffer = water vasthouden zodat het beschikbaar is in droge tijden (hoge gronden). Berging = 'put' waar overtollig water heen kan (lage gebieden).
- Het bergingsmeer bij Meerstad moet in ieder geval tot 2050 voldoende zijn.
- Wat nou als we niet meer uit het IJsselmeer kunnen putten? Hoe kan je gebiedseigen water vasthouden. Brainstormend zijn de volgende opties genoemd:
 1. Bergingsmeer
 2. Drents plateau
 3. Capaciteit sloot gebruiken
 4. Andere gewassen
- Zeespiegelstijging is een probleem. Tot hoelang kunnen we nog spuien? Tot 2050 nog goed, wel alvast nodig om te anticiperen.

Waterkwaliteit

- De waterkwaliteit is over het algemeen gezegd best goed. Door inrichtingsmaatregelen (natuurvriendelijke oevers) gaat het goed met watergebonden beestjes. Er is nog wel een opgave als gekeken wordt naar de chemische kwaliteit. Daarin is vooral stikstof een opgave in dit gebied.
- *Opkomende vragen:* Wat doen de bufferstroken precies? Hoe zit het met uitspoeling van mest? Wat zijn de bronnen van stikstof? waar komt het vandaan?
- Afschaffing derogatie waterkwaliteit: meer kunstmest is slechtere waterkwaliteit.
- Het gesprek ging ook veel over monitoring. *Opkomende vragen:* Hoe wordt de waterkwaliteit gemeten? Waar komen de stoffen vandaan?
- Er is al veel gedaan op dit vlak door middel van maatregelen vanuit het GLB en het waterschap

Met elkaar in gesprek

Natuur – groep 1

Natura 2000/ NNN

- NNN: nog ca 27 hectare in te richten en verwerven. Van de 2723 ha totaal in Groningen.
- Vooral opgaves voor open grasland, open akkerland en dooradering. De overige doelen zullen met name binnen begrenzing van NNN worden gerealiseerd (moerassen, kwelders & schorren, rijke graslanden en akkers, vogelgraslanden, vochtige bossen, bossen met een productiefunctie).
- Invulling opgave bos&hout moet nog uitgewerkt worden voor dit gebied.
- Opgave 5% groen-blaue dooradering in 2030 en 10% in 2050 (landelijk, maar doorgezet naar provincie). 2,2% voldoet binnen dit gebied al. De restopgave is dus nog 2,8% in 2030. Ook de KRW opgave heeft hier een rol in, voor de blauwe dooradering. De groen blauwe dooradering kan zowel kleine bosjes als houtwallen zijn, mits ze samenhang hebben met de omgeving. Dit kan ook op particulier grond. In de toekomstsessies wordt dit verder uitgewerkt naar een fijnmazig netwerk.

Water/hydrologie

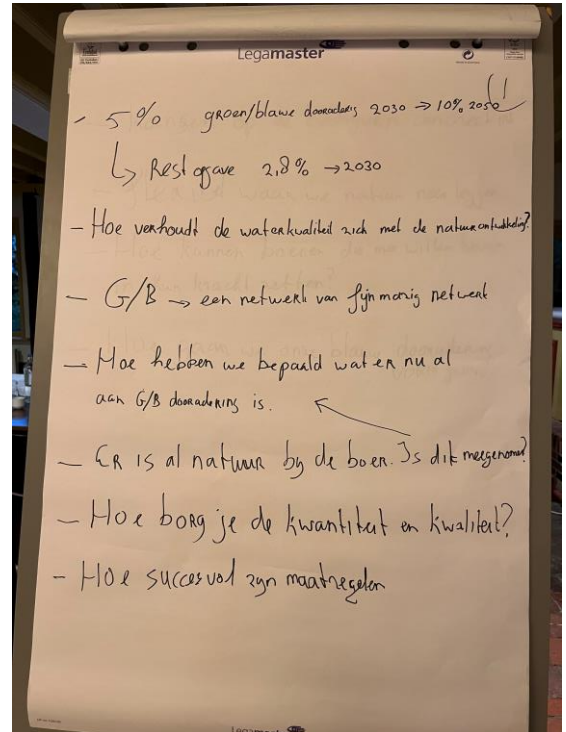
- Boeren hebben ook belang bij het vasthouden van het water: Win-Win.

Natuur buiten N2000 en NNN

- Tbv Vogelrichtlijnsoorten moet ook buiten N2000 geïnvesteerd worden in natuur, hier ligt ook nog een opgave. Vooral gericht op akker- en weidevogels. Hierover worden momenteel gesprekken gevoerd met het Rijk.

Oplossingsrichtingen

- Duidelijk maken wat de landbouwers zelf kunnen doen en hoe dit gerealiseerd kan worden (met ondersteuning van subsidie). De kans om als boer iets te kunnen betekenen ook voor het eigen bedrijf. Niet alleen kijken naar ecologie/natuurgebieden, maar ook afstemmen op de betreffende agrarische bedrijven.
- Landbouw en natuur niet heel erg gescheiden, maar meer integreren. Ook het meetinstrument om de kwaliteit moet goed zijn. Kansen benutten die mogelijk zijn en niet alleen kijken naar de vastgestelde eisen waaraan een NVO of houtwal aan zou moeten doen. Natuurpuntencalculator zou een mogelijk meetinstrument kunnen zijn.
- Mooi voorbeeld is in Friesland het weidevogelbeheer met een 'mozaïekbeheerder' die de afstemming verzorgt. Kracht is dat er geen verplichtend karakter in zit, maar op basis van vrijwilligheid.

Vragen

- Hoe kun je ook de boeren iets verder uit NNN en N2000 in hun kracht zetten?
- Hoe is de bestaande natuur (2,2% groen-blaue dooradering) gemeten? Welke bronnen is dit gebaseerd?
- Waar kunnen landbouwers aankloppen voor natuurgerelateerde zaken?
- Hoe wordt geborgd dat de GB dooradering is geregistreerd en intact blijft (borgen)?
- Hoe succesvol zijn de maatregelen tot nu toe en de maatregelen die nog volgen?
- Als natuur wordt aangekocht wie gaat dat beheren na dat het is ingericht? Antwoord: Onder regie van de provincie wordt het ingericht en wordt het op de markt gezet en mogen partijen deze gebieden gaan beheren.
- Hoe wordt de 30% verbetering in 2030 van natuurherstel gedefinieerd? Antwoord: Wordt verder uitgewerkt door provincie, maar is nog een vraag die op tafel ligt. Het meten van de kwaliteit is een systeem voor met indicerende soorten (N2000 systematiek).

Met elkaar in gesprek

Natuur – groep 2

Natura 2000/NNN

- N2000: 30% van het totaal wat niet voldoet (provinciaal) moet in 2030 zijn verbeterd. 100% is dat alle doelen binnen de gebieden behaald worden. Binnen dit gebied geen N2000. Dichtstbij is Waddenzee (Eems/Dollard en Lieftingsbroek).
- NNN: relatief kleine opgave van 27 ha

Natuur buiten N2000 en NNN

- NPLG tabel met de opgaves is openbaar via het ministerie LNV op te vragen/in te zien.
- Bos&Hout hoeft niet perse een goede natuur, maar heeft in beginsel CO2 opslag als doel. Wel kan dit goed gecombineerd worden.
- Het gaat om 5% (ca. 25.000 ha) van het landelijk gebied dat ingericht moet worden. Hoeveel ha de huidige 2% is, is niet bekend.
- Samenhang met de omgeving is belangrijk, maar hoe dit bepaald wordt moet gebied specifiek worden uitgewerkt.
- Zoet/zoutovergang zal mogelijk worden gerealiseerd bij Termunterzijl. Dus valt buiten dit deelgebied.
- Met name in dit gebied nog een opgave voor de natte dooradering. Minder voor bos&hout.
- Lanbouwpercelen bieden veel rust ten opzichte van recreatiepaden.
- Aanvalsplan Grutto is niet van toepassing op dit deelgebied

Aandachtspunten

- De boeren zijn vaak burens van natuurgebieden en ervaren wel een cijfermatige 'afrekening'.
- Er moet wel goed gekeken worden naar het perspectief en vertrouwen. Boeren willen wel meewerken, maar een verdienmodel is belangrijk. Over het algemeen is er veel draagvlak om mee te denken over mogelijkheden bij de boeren, maar er moet wel een goede financiële stimulans en ook de kennisoverdracht is nodig.
- Aandachtspunt is aansluiting zoeken bij de wensen van de bevolking om zo draagvlak te vergroten en kansen te creëren.
- Wet en regelgeving is soms een knelpunt en daardoor is het lastig kansen te verwezenlijken. Stapeling van subsidiepakketten is nu niet mogelijk, dus werkt wetgeving juist tegen het combineren van kansen.

Oplossingsrichtingen

- Wellicht kunnen de laagtes ingezet worden voor GBDA. Als een gebied te nat wordt om goed te kunnen boeren.
- Koppelen van opgaves kan een kans zijn binnen het gebied. Meerdere functies kunnen namelijk gecombineerd worden.
- De koppeling met het stedelijke gebied kan nog winst behaald worden. Meerstad heeft mogelijk wel een goede potentie. Deze vallen buiten het PPLG kader. Vanuit de ecologische structuur is geen dekking in het beleid en financiën. Er loopt gesprekken met Meerstad om hier meer invulling aan te geven.

Natuur is dynamisch
Wellicht Zoet/zout verbindings Termunterzijl.
Meerstad heeft potentie
↳ koppelingen maken met stedelijk gebied
Koppelingen met andere opgaven. NCG
Situatie prikkels en koppelingen mogelijk maken met andere regelgeving GLB
landbouw heeft 'in kracht' door rust en weinig recreatie.
landbouw wil wel → + betrouwbare overheid
lange termijn afspraken.

Vragen

- De opgave NNN is exclusief verbindingszones. Of is hier een aparte opgave voor?
Antwoord: Er zit namelijk overlap in NNN (robuuste verbindingszones) en de GBDA die als een fijnmazig netwerk over het landelijk gebied komt. Daarnaast kunnen ook deze verbindingszones worden ingericht met invulling voor de opgave Bos&Hout (houtsingels). Er is behoefte aan concretisering, dus wanneer iets meetelt voor een opgave. Dit moet goed geborgd worden!
- Hoe ga je om met beheer van natuur en hoe toets je dit?
Antwoord: Natuur is erg dynamisch dus is lastig in een keurslijf te gieten.
- Kan de waterbuffering ook buiten NNN plaatsvinden? Welke afspraken zijn hier over gemaakt?
Antwoord: Zijn convenanten over opgesteld voor landinrichting. Wel is ook het waterpeil buiten het NNN gebied mogelijk bepalend voor de natuurkwaliteit.

Met elkaar in gesprek

Natuur – groep 3

Natura 2000

- 30% van het totaal wat niet voldoet (provinciaal) moet in 2030 zijn verbeterd. 100% is dat alle doelen binnen de gebieden behaald worden. Binnen dit gebied geen N2000. Dichtstbij is Waddenzee (Eems/Dollard en Lieftingsbroek).

NNN

- Doelen kunnen ook binnen NNN behaald worden. Zo kan bosontwikkeling positief zijn aan de opgave bos&hout en kan dit ook natuur in NNN versterken (Win-Win).

Natuur buiten N2000 en NNN

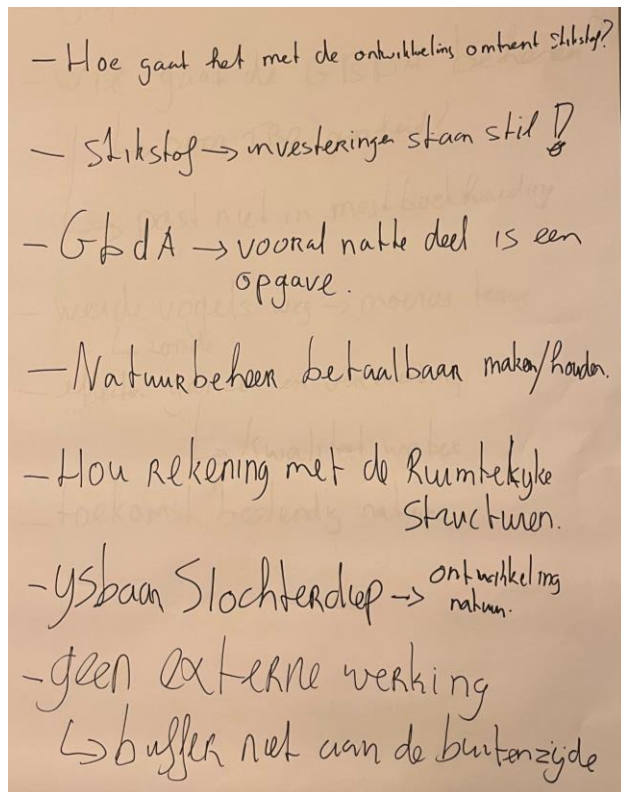
- Er wordt door de provincie nog specifiekere invulling gegeven aan de gestelde doelen/opgave.
- IJsbaan/ langs het Slochterdiep wordt mogelijk nog ingericht als natuur.
- Er is uitwisseling geweest bij ontwikkeling van het Roegwolt. Hier is weidevogelgebied ingeruild voor moeras.
- Er gaat ook wel eens iets mis met inrichting van weidevogelgebied. In de praktijk komen vaak ganzen naar het gebied, die veelal niet gewenst zijn. Ganzen zorgen via uitwerpselen ook voor stikstof depositie in kwetsbare gebieden. Tevens is het vaak stilstaand water, wat door de ganzen erg slecht van kwaliteit wordt.

Aandachtspunten

- Belangrijk is dat de afspraken goed worden geborgd en nagekomen worden. In het verleden is afgesproken dat buiten de begrenzing de natuur geen buffergebieden zou krijgen, nu is daar mogelijk wel sprake van.

Oplossingsrichtingen

- 2,8% nog extra droge of natte dooradering -> met name in de natte dooradering. Natuurvriendelijke oevers zijn hiervoor wel een kans. Dit is ook KRW opgave en kan dan worden gecombineerd. Wel is een minimale kwaliteit nodig om de sloot/oever mee te mogen rekenen.

Vragen

- Budget is vaak sturend voor welk en hoe het beheer plaatsvindt. Dit is vervolgens weer leidend in welke natuur ontstaat en gehandhaafd kan blijven. Wie gaat het beheren?
 - Kwaliteitsverbetering, hoe geef je dit vorm?
 - Als een stuk landbouwgrond wordt ingericht als natuur door de boer, kan het dan nog wel als landbouwgrond worden gerekend i.v.m. de mestboekhouding?
 - Het Roegwold is nieuwe natuur en is ontstaan met de huidige depositie. In hoeverre heeft de depositie dan impact?
 - Bij Slochteren is een 'langwerpige bosstructuur' aanwezig. Kan hierbij aangesloten worden?
- Antwoord: Hier staan we met elkaar voor aan de lat. Wel wordt gezocht naar aanwezige landschappelijke elementen.

Met elkaar in gesprek

Natuur – groep 4

Natura 2000

- Natuurontwikkeling: wat is er mis? Roegwolt heeft zich goed ontwikkeld en zelfs meer dan veel mensen verwacht hadden. Voor Natura 2000 gaat het echter ook om externe invloeden die je binnen het gebied niet kunt oplossen.
- Vergunningverlening moet wel mogelijk zijn, eventueel met passende oplossingen. Nu is het ene niet afgerond en beginnen we al weer met het volgende (PPLG).

NNN

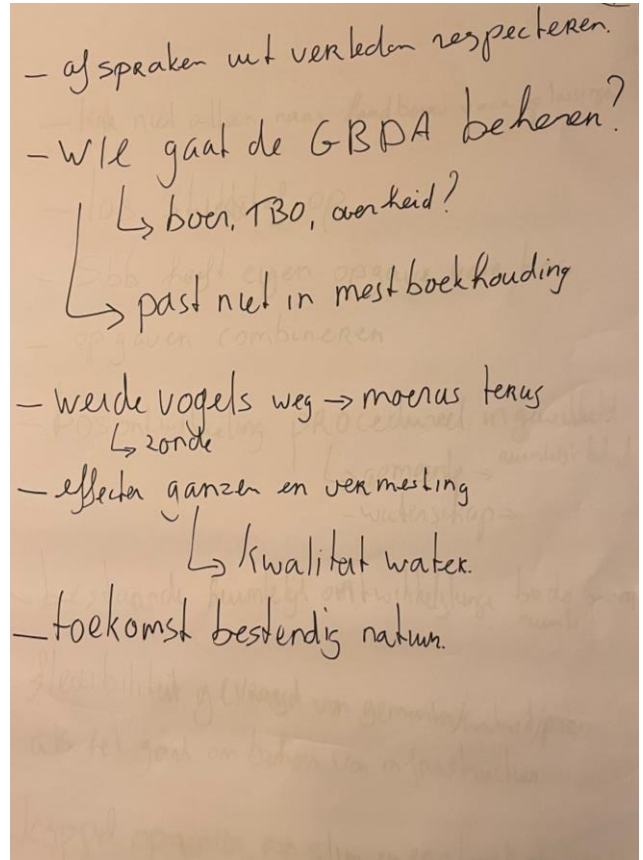
- Als nieuwe natuur wordt ingericht is de kans groot dat er rondom die gebieden wederom allemaal regels en beperkingen worden opgelegd. Het is de puzzel dat deze beperkingen het minst negatieve effecten hebben.
- TBO (SBB) heeft een eigen opgave voor het aanplanten van bos, maar overlappen met de opgaves binnen het PPLG. Dit kan binnen bestaande natuurgebieden. Echter zit er wel vaak veel onzekerheid in betrokken partijen om bos aan te planten, waardoor SBB afhaakt. Dergelijke ontwikkelingen zijn procedureel erg ingewikkeld.

Natuur buiten N2000 en NNN

- Bij Meerstad wordt een bedrijventerrein ontwikkeld. Hier zijn mogelijk wel kansen om bomen aan te planten. Op bestaande bedrijventerreinen is bosontwikkeling lastig.
- Door het aantrekken van dieren kan ook schade of overlast ontstaan voor mensen. Het gaat dan over bijvoorbeeld steenmarter, bever of de wolf. Oog voor de effecten er van. Ook ganzen en spreeuwen vallen hier onder.

Aandachtspunten

- Stikstof blijft een probleem, wat de agrarische sector op slot zet, ook voor mogelijke toekomstige ontwikkelingen die kansen bieden voor natuur.
- Belangrijk is dat de neuzen dezelfde kant op staan en ook flexibel opstellen. Het niet onmogelijk maken om een NVO te realiseren als er een schouwpad van het waterschap is. Gezamenlijk naar oplossingen zoeken! Hierbij zoeken naar de gelijkenissen en de win-win situatie. Het zoeken naar koppelkansen met bestaande en nieuwe opgaves.
- Tijdens de volgende sessies wordt meer gezocht naar oplossingen en worden zaken geconcretiseerd (in overleg/samen).
- De structuur van de GBDA continuïteit ook voor de langere tijd borgen. Momenteel worden subsidies na een periode gestopt en vervalt het natuurelement.
- Het gevoel heerst dat de landbouw wordt opgeofferd voor andere activiteiten met stikstofuitstoot.

Vragen

- Ook natuur binnen NNN verbeteren van kwaliteit binnen PPLG?
Antwoord: Voorbeeld is aanpak exoten. Maar dit ligt genuanceerd. Ruimte is er wellicht om exoten aan te pakken maar dat is niet de basis. Als we kunnen zorgen voor kwalitatief betere natuur binnen NNN dan kan dat bijdragen aan de doelen. Exoten aanpakken an sich is in principe geen PPLG opgave.

Vervolg en afsluiting

Met deze verzamelde input kunnen we gaan werken aan een gebiedsschets. In de volgende sessie gaan we kijken naar de toekomst. Deze zal in januari plaatsvinden. Tijdens de afsluiting kwam een aantal vragen naar boven:

- Hoe communiceer je met het gebied? Moet er ook nog een boerenbijeenkomst te organiseren? Zit veel kennis, belang en wil.
- Komt er ook nog een sessie voor de akkerbouw? Omdat die er vandaag wegens omstandigheden niet bij konden zijn.
- Mogen wij presentaties ontvangen?
Antwoord: Ja dat mag, maar dan moeten we wel mailadressen krijgen van de mensen die eerst niet zouden komen